

UBÓJ RYTUALNY

**Dlaczego deregulacja
ogłuszania zwierząt przed ubojem
jest nie do przyjęcia ?**

Fundacja IUS ANIMALIA, Pruszków
Fundacja dla Zwierząt ARGOS, Warszawa
Stowarzyszenie Obrona Zwierząt, Jędrzejów

Warszawa, maj 2013

Wniesiony do Sejmu w dniu 10.05.2013 rządowy projekt zmiany ustawy o ochronie zwierząt, którego celem jest dopuszczenie w Polsce tzw. „uboju rytualnego” jest całkowicie chybiony, a uchwalone nowe prawo nie będzie mogło się ostać.

Powody merytoryczne

Obowiązujący w Polsce od 2002 r. nakaz ogłuszania zwierząt przed ubojem, wynikający z prawa europejskie i krajowego, nie budzi obecnie wątpliwości prawnych, ani nie wymaga zmiany. Proponowana nowelizacja nie tylko wprowadza odstępstwo religijne od tej zasady, ale – co ważniejsze – nie przewiduje żadnej regulacji (reglamentacji) stosowania tego odstępstwa. Projekt przewiduje więc całkowitą deregulację kwestii ogłuszania zwierząt przed ubojem po to, aby pod pretekstem religijnym osiągnąć cel ekonomiczny – o czym jawnie mówi uzasadnienie projektu. Deregulacja taka spowoduje, że dopuszczalny prawem unijnym wyjątek zastąpi zasadę i większość zwierząt w Polsce będzie ubijana bez ogłuszania.

Proponowana zmiana, rażąco obniżająca poziom ochrony zwierząt podczas uboju, nie znajduje oparcia w prawie europejskim ani w polityce Unii Europejskiej, zobowiązującej do stałego podnoszenia poziomu ochrony zwierząt.

Proponowana zmiana nie opiera się na żadnych rzetelnych badaniach skutków ekonomicznych, którym rzekomo ma służyć, bo służby państwowe

nie rejestrują i nie mają źródłowych danych o skali uboju rytualnego. Całkowicie niewiarygodne są zapewnienia, że eksport obejmujący mniej niż 3% produkcji mięsa w Polsce przekłada się wprost na miejsca pracy dla 5-6 tysięcy osób, tj. 7% zatrudnienia w branży. Większy wpływ na zatrudnienie mają zwykle fluktuacje na rynku rolnym, rosnący import wieprzowiny oraz spadek zaufania konsumentów do polskiej żywności na tle niewydolności państwowego nadzoru. Proponowana zmiana służy wyłącznie konkretnym przedsiębiorcom, którzy za namową urzędników ministerstwa rolnictwa, ignorując przepisy prawa, zainwestowali w egzotyczne kontrakty eksportowe i odpowiednie linie ubojowe.

Proponowanej zmianie wyraźnie sprzeciwia się opinia publiczna, naukowcy kompetentni w sprawach ochrony zwierząt (list 117 naukowców dyscyplin biologicznych do Premiera z dnia 29.12.2012) oraz lekarze weterynarii (stanowisko Krajowej Izby Lekarsko-Weterynaryjnej z dnia 28.02.2013).

Powody prawne

Prawo europejskie nie dopuszcza, aby religijne odstępstwo od zasady ogłuszania zwierząt przed ubojem mogło nie być reglamentowane prawem krajowym. O przepisach krajowych wyraźnie mówił art. 2 i 18 Dyrektywy 93/119. Aktualnie obowiązujące rozporządzenie 1099/2009 w art. 4 ust. 4 powtarza dokładnie treść art. 5 ust. 2 Dyrektywy 93/119, a w pkt 18 preambuły wyraźnie do Dyrektywy nawiązuje, kontynuując przyznaną przez nią możliwość przyję-

cia w przepisach państw członkowskich odstępstwa od zasady ogłuszania. To eliminuje konflikt ochrony zwierząt z zasadą swobody uzewnętrzniania religii na poziomie prawa unijnego. Zgodnie z zasadą subsydiarności, dopuszczenie i regulowanie odstępstwa dokonuje się na poziomie prawa krajowego.

Dlatego przepis art. 4 ust. 4 rozporządzenia 1099/2009 w żadnym razie nie zastępuje krajowej regulacji odstępstwa na rzecz potrzeb religijnych – jak to zakłada projekt rządowy. Sama ta norma nie precyzuje bowiem sposobu i zakresu stosowania odstępstwa. Odstępstwo od zasady ogłuszania zwierząt, które nie jest uregulowane wystarczająco konkretnie, albo uregulowane jest bez związku z celem w jakim zostało dopuszczone prawem unijnym, nie będzie regulacją trwałą. W systemie prawa nie mogą bowiem funkcjonować wyjątki, które z braku określoności podważają samą zasadę, do której się odnoszą.

Prawo europejskie dostatecznie jasno wypowiada się o celu, w jakim dopuszcza odstępstwo od zasady ogłuszania zwierząt przed ubojem. Nie ulega wątpliwości, że celem tym jest wyłącznie umożliwienie państwom członkowskim uznania uboju rytualnego za niezbędny środek zaspokojenia potrzeb konsumpcji mięsa przez lokalnych wyznawców pewnych religii. Orzecznictwo Europejskiego Trybunału Praw Człowieka wyraźnie przyznaje organom państwa członkowskiego kompetencje reglamentowania odstępstwa od ogłuszania wedle kryterium zasadności i proporcjonalności, w ramach ich

kompetencji do ograniczania przejawów uzewnętrzniania religii.

Dotychczas państwa europejskie reglamentowały odstępstwo religijne w różny sposób, zależny głównie od skali lokalnych potrzeb. Nie przewiduje się odstępstwa od ogłuszania w Finlandii, Islandii, Litwie, Luksemburgu, Łotwie, Norwegii, Polsce, Słowenii, Szwajcarii i Szwecji. W pozostałych krajach odstępstwo jest reglamentowane w różny sposób. Od ścisłego, polegającego na zezwoleniach dla konkretnych związków wyznaniowych na ubój określonych partii zwierząt na własny użytek (np. Czechy, Dania, Estonia, Holandia, Malta, Niemcy, Rumunia, Słowacja), do bardziej liberalnego w pozostałych krajach, co niekiedy umożliwia eksport mięsa. Najbardziej liberalne przepisy obowiązują w Irlandii. W szeregu krajów trwają prace nad zaostrzeniem odpowiednich przepisów. W wielu krajach ubój *halal* prowadzony jest po ogłuszeniu.

Wedle projektu rządowego, Polska stała by się wyjątkowym państwem Europy, w którym nie byłoby żadnej reglamentacji odstępstwa od ogłuszania, a nawet rejestracji takiego uboju. A także jedynym, który obniży poziom ochrony zwierząt, powołując się na prawo unijne wydane w celu jego podniesienia. Na gruncie prawa krajowego, byłoby to też obniżenie standardów nawet względem zakwestionowanego przez Trybunał Konstytucyjny rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi obowiązującego w latach 2004-2012 (przewidywało ono odstępstwo tylko w przypadku religii zarejestrowanych w Polsce związków wyznaniowych).

Propozycja rządowa przewiduje rażące nadużycie prawa wolności religijnej. Świadczone przez związki wyznaniowe usługi wykonywania i certyfikacji uboju nie swoich zwierząt i na nie swoje potrzeby, nie dają się zaliczyć do przejawów legalnego uzewnętrzniania religii w Polsce. Ustawa nie dopuszcza bowiem religijnego celu zabijania zwierząt a jedynie cel gospodarczy. Działalność taka nie korzysta zatem z prawnych gwarancji ochrony sumienia i wyznania. Taka komercjalizacja praktyk religijnych, godzących w inne dobro chronione ustawą, budzi powszechne zgorzsenie i źle służy wolności religijnej w Polsce. Deregulacja spowoduje też, że naruszone będzie prawo większości obywateli Polski do nie uczestniczenia w nie uznawanych przez nich praktykach religijnych. Bowiem część mięsa tak ubitych zwierząt zasila również ogólny krajowy rynek mięsa.

W przypadku wejścia w życie deregulacji ogłuszania zwierząt przed ubojem, organizacje ochrony zwierząt spowodują wniosek do Trybunału Konstytucyjnego o uznanie nowego prawa za niezgodne z zasadą państwa prawnego, z powodu braku dostatecznej określoności wyjątku od określonej prawem zasady.

Organizacje podejmą też procedury skarżenia w instytucjach europejskich, powołując się m.in. na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który jednoznacznie uznał, że nie regulowany ubój rytualny jest niedopuszczalny oraz że, jeżeli ubój rytualny ma być wykonywany, musi być uregulowany przez organy władzy publicznej (sprawa nr 27417, Cha'are Shalom Ve Tsedek przeciwko Francji).

Istotne fragmenty aktów prawnych

I) Dyrektywa 93/119

(obowiązywała od 01.01.1995 do 31.12.2013)

Preambula:

(...) *Whereas at the time of slaughter or killing animals should be spared any avoidable pain or suffering. Whereas, however, it is necessary to allow for technical and scientific experiments to be carried out and to take account of the particular requirements of certain religious rites;*

(...) podczas uboju lub zabijania zwierzętom powinno się oszczędzić zbędnego bólu lub cierpienia; jednakże niezbędne jest zezwolenie na przeprowadzanie doświadczeń technicznych i naukowych oraz uwzględnienie szczególnych wymagań niektórych obyczajów religijnych;

[NB. właściwym tłumaczeniem „take account of” powinno być tu „wzięcie pod uwagę”]

Artykuł 2

Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje: (...)

8) „właściwy organ”: organ centralny Państwa Członkowskiego właściwy do przeprowadzania kontroli weterynaryjnych lub organ, któremu przekazano takie uprawnienia. Jednakże w Państwach Członkowskich władze religijne, na rzecz których przeprowadzany jest ubój, są uprawnione do stosowania i monitorowania szczególnych przepisów, które stosuje się do uboju zgodnego z niektórymi obyczajami religijnymi. Odnośnie do wspomnianych przepisów władze te działają na odpowiedzialność urzędowego lekarza weterynarii, którego definicję przedstawiono w art. 2 dyrektywy 64/433/EWG.

Artykuł 5

1. Zwierzęta jednokopytne, przeżuwacze, świnie, króliki i drób sprowadzone do rzeźni w celu uboju są: (...)
- c) ogłuszane przed ubojem lub natychmiastowo zabijane, zgodnie z przepisami załącznika C; (...)
2. Wymagania ust. 1 lit. c) nie mają zastosowania w przypadku zwierząt poddawanych szczególnym metodom uboju, przewidzianym przez niektóre obyczaje religijne.

Artykuł 18

1. Państwa Członkowskie wprowadzą w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne, łącznie z sankcjami, niezbędne do wykonania niniejszej dyrektywy z dniem 1 stycznia 1995 r. i niezwłocznie powiadomią o tym Komisję. (...)
2. Jednakże, od daty ustanowionej w ust. 1, Państwa Członkowskie mogą, w poszanowaniu ogólnych zasad Traktatu, zachować lub stosować na swoim terytorium surowsze przepisy niż te zawarte w niniejszej dyrektywie. Państwa Członkowskie powiadomią Komisję o wszelkich takich środkach.
3. Państwa Członkowskie przekazą Komisji teksty podstawowych przepisów prawa krajowego przyjętych w dziedzinach objętych niniejszą dyrektywą.

II) Rozporządzenie 1099/2009

(obowiązuje od 01.01.2013)

Preambuła:

(18) *Derogation from stunning in case of religious slaughter taking place in slaughter-houses was granted by Directive 93/119/EC. Since Community provisions applicable to religious slaughter have been transposed differently depending on national contexts and considering that national rules take into account dimensions that go beyond the purpose*

of this Regulation, it is important that derogation from stunning animals prior to slaughter should be maintained, leaving, however, a certain level of subsidiarity to each Member State. As a consequence, this Regulation respects the freedom of religion and the right to manifest religion or belief in worship, teaching, practice and observance, as enshrined in Article 10 of the Charter of Fundamental Rights of the European Union.

- (18) Odstępstwo od ogłuszania w przypadku odbywającego się w rzeźni uboju zgodnego z obrzędami religijnymi zostało przyznane przez dyrektywę 93/119/WE. Ponieważ przepisy wspólnotowe mające zastosowanie do uboju zgodnego z obrzędami religijnymi były transponowane w różny sposób, zależnie od kontekstu krajowego, oraz biorąc pod uwagę fakt, iż przepisy krajowe uwzględniają kwestie wychodzące poza cel niniejszego rozporządzenia, ważne jest utrzymanie odstępstwa od ogłuszania zwierząt przed ubojem, pozostawiając jednak każdemu państwu członkowskiemu pewien poziom swobody. W rezultacie niniejsze rozporządzenie respektuje wolność wyznania i prawo do uzewnętrzniania religii lub praktykowań poprzez uprawianie kultu, nauczanie, praktykowanie i uczestniczenie w obrzędach, co zapisano w art. 10 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej.

[NB. polska wersja językowa błędnie oddaje „subsidiary” jako „swobodę”]

Artykuł 4

4. In the case of animals subject to particular methods of slaughter prescribed by religious rites, the requirements of paragraph 1 shall not apply provided that the slaughter takes place in a slaughterhouse.

4. W przypadku zwierząt poddawanych ubojowi według szczególnych metod wymaganych przez obrzędy religijne

wymogi ust. 1 [tj. *ogłuszania przed ubojem*] nie mają zastosowania, pod warunkiem że ubój ma miejsce w rzeźni.

III) Europejska konwencja o ochronie zwierząt przeznaczonych do uboju

Sporządzona w Strasburgu dnia 10 maja 1979 r., weszła w życie w Polsce w dniu 04.10.2008. Polska i Unia Europejska są stronami tej Konwencji.

Artykuł 17

1. *Each Contracting Party may authorise derogations from the provisions concerning prior stunning in the following cases :*

– *slaughtering in accordance with religious rituals ;*

(...)

1. Każda z Umawiających się Stron może zezwolić na stosowanie wyjątków dotyczących ogłuszania poprzedzającego ubój, w przypadku:

- uboju zgodnie z obyczajami religijnymi;

(...)

*Komentarz do artykułu 17, zawarty w raporcie
Komitetu Ekspertów d.s. Ochrony Zwierząt:*

Though of the opinion that, as a general rule, animals should not be slaughtered unless they have previously been stunned, the committee thought it necessary to make an exception in the case of ritual slaughter, in order to respect the principle that everyone is free to manifest his religion, among other things by observing its rites.

Chociaż w opinii Komitetu jako zasadę ogólną należy przyjąć, iż zwierzęta nie powinny być poddawane ubojowi bez wcześniejszego ogłuszenia, Komitet uważa za konieczne wprowadzenie wyjątku w przypadku uboju rytualnego, w celu poszanowania zasady wolności manifestowania swojej religii, między innymi poprzez przestrzeganie jej obyczajów.